

Piotr Kostyło

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Instytut Pedagogiki

**Recenzja książki Przemysława
Grzybowskiego: Doktor klaun!
Terapia śmiechem, wolontariat,
edukacja międzykulturowa
(Kraków: Impuls, 2012), ss. 472**

Kontakt:	Piotr Kostyło piotr.kostylo@ukw.edu.pl
Jak cytować:	Kostyło, P. (2014). Recenzja książki Przemysława Grzybowskiiego: Doktor klaun! Terapia śmiechem, wolontariat, edukacja międzykulturowa (Kraków: Impuls, 2012), ss. 472. <i>Forum Oświatowe</i> , 1(51), 187-190. Pobrano z: http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/189
How to cite:	Kostyło, P. (2014). Recenzja książki Przemysława Grzybowskiiego: Doktor klaun! Terapia śmiechem, wolontariat, edukacja międzykulturowa (Kraków: Impuls, 2012), ss. 472. <i>Forum Oświatowe</i> , 1(51), 187-190. Retrieved from http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/189

Książka Przemysława Grzybowskiiego pt. *Doktor klaun! Terapia śmiechem, wolontariat, edukacja międzykulturowa* ukazała się w 2012 r. i zdobyła od tego czasu wiele nagród: nagrodę jury i internautów w plebiscycie Portalu wydawców granice.pl na „Najlepszą książkę psychologiczną 2012” w kategorii „Książka popularnonaukowa” oraz nagrodę internatów w plebiscycie na „Najlepszą książkę na jesień 2012” w kategorii „Poradniki”.

Praca jest rzetelną prezentacją praktyki społecznej o charakterze terapeutycznym i pedagogicznym, polegającej na nawiązywaniu i utrzymywaniu przez dorosłych będących zawodowymi lub amatorskimi klaunami znaczących relacji z dziećmi zagrożonymi wykluczeniem społecznym, zwłaszcza chorymi. Podstawą dla tych relacji jest przekonanie – poparte wieloma badaniami – iż śmiech odgrywa pozytywną rolę w procesie terapii, wzmacnia cierpiące dzieci, pozwala im na oswojenie sytuacji inności, w której znalazły się z racji swojej choroby. Autor analizuje również w tym kontekście zjawisko wolontariatu, pokazuje z jednej strony potrzebę takiego zaangażowania, z drugiej pozytywne rezultaty, jakie z niego wynikają. Wreszcie, co wydaje się najbardziej interesujące w tytule książki, działalność doktorów klaunów jest interpretowana jako wyraz edukacji międzykulturowej, i nie chodzi tu o wielość kultur w tradycyjnym tego słowa znaczeniu, ale o dogłębne różnice kulturowe istniejące między światem ludzi zdrowych, a światem ludzi chorych, między ruchliwą ulicą i zatłoczonym chodnikiem a szpitalem lub hospicjum, które są usytuowane tuż obok, między pokojem w domu rodzinnym, w którym jeszcze niedawno przebywało dziecko, a salą szpitalną, w której znajduje się ono aktualnie. Inność – oto, co w pierwszej kolejności interesuje Przemysława Grzybowskiiego. Świat Innego nie jest moim światem, trudno jest do niego wejść, zrozumieć go i w nim zamieszkać. Ta trudność staje się jeszcze większa, gdy Inny jest chory, cierpiący, umierający. Trudno wówczas liczyć na jego inicjatywę w nawiązywaniu relacji, na jego aktywność, na jego „pierwszy krok”.

Jean Foucart (2004), belgijski socjolog, autor książki *Socjologia cierpienia*, pisze, że człowiek chory doświadcza tzw. zerwania transakcyjnego. Foucart (2004) rozumie je w ten sposób, że traci on zdolność negocjacji swojego statusu społecznego. Ludzie zdrowi negocjują ten status w różny sposób, rywalizując ze sobą, wchodząc w konflikty, współpracując. Również dzieci negocjują swój status poprzez gonitwy, przepychanki, siłowanie się. Tym wszystkim działaniom towarzyszy jasny komunikat

wysyłany przez uczestników interakcji – jesteśmy sobie równi, nasze statusy są podobne, dziś ty możesz mieć przewagę, a jutro ja. Otóż w chorobie tego rodzaju transakcje zostają zerwane. Między zdrowym i chorym pojawia się przepaść, która uświadamia jednemu i drugiemu, że pole negocjacji znikło, że nie ma już wspólnego gruntu, na którym można stanąć, aby rywalizować – skończył się bowiem czas, gdy raz wygrywałś ty, a raz ja. Teraz jako człowiek chory w ogóle nie mogę stanąć do rywalizacji, nie miałbym w niej szans ani dziś, ani jutro. Foucart (2004) kreśli pesymistyczny obraz choroby, przedstawia ją jako stan, w którym chory zamyka się definitywnie w swoim świecie pełnym cierpienia, lęku, niepewności i samotności. Jest w tym stanie podobny do biblijnego Hioba, skarży się na swój los, ale nie po to, aby ktoś udzielił mu rozsądnej odpowiedzi na pytanie o sens cierpienia, ale po to, aby inni spróbowali dotrzeć do niego, zdołali współodczuwać wraz z nim. Tyle Foucart.

Przemysław Grzybowski (2012) jest świadomy tej głębokiej tęsknoty ludzi chorych, zwłaszcza chorych dzieci. Wie też, że zdrowy nie zdoła wejść do szczelnie zamkniętego świata chorego. Jedynym sposobem spotkania między nimi jest zaproszenie chorego do innego świata, skłonienie go do opuszczenia pełnej niepewności przestrzeni, w której zamknęło go cierpienie. Instrumentem ponownego nawiązania relacji staje się śmiech. Doktor klaun wchodzi do świata Innego i tworzy grunt, na którym możliwe staje się według słów Foucarta ponowne nawiązanie transakcji. Śmiech jako narzędzie nawiązywania i pogłębiania relacji między ludźmi znany był od dawna. Przemysław Grzybowski pisze o tym obficie w swojej książce, prezentuje rozmaite teorie śmiechu, a także koncepcje dotyczące go, rozwijane przez wybitnych myślicieli. Każda z tych koncepcji podkreśla, że w śmiechu jest coś twórczego, ożywczego, oczyszczającego. Autor w tym kontekście często mówi o *katharsis*, greckim słowie oznaczającym zerwanie wewnętrznych więzów, nabranie powietrza głęboko w płuca, zrzucenie z siebie rozmaitych ciężarów. Śmiech daje energię, pozwala nie tylko na chwilę zapomnieć o przytłaczających nas cierpieniach i lękach, ale również zobaczyć je w innej perspektywie, mniej dramatycznej. Filozof Henri Bergson napisał pod koniec XIX wieku trzy eseje o śmiechu, które następnie wydał jako jedną książkę pt. *Śmiech* w 1924 r. Bergson (1924/2010) interpretuje śmiech jako zdrową reakcję tego, co duchowe w człowieku, na to materialne. Pisze, że nasza materialność jest źródłem powtarzalności, statyczności i rutyny w naszym życiu. Popadamy w te stany automatycznie, nie zdając sobie z tego sprawy, często ze względu na własną wygodę. Wydaje się, że te stany swoistego bezruchu, którym towarzyszy twarz pozbawiona wszelkich emocji i wzrok wbity w bliżej nieokreślony punkt w przestrzeni, są bardzo często stanami ludzi chorych. Przemysław Grzybowski mówi o nich jako o monotonii. Choroba, cierpienie, umieranie pogłębiają te stany, wpychają chorego coraz głębiej i głębiej w jego materialność. Śmiech wyrывa go z tego stanu, rozprasza rutynę, wprowadza dynamikę, zaskoczenie, oryginalność i twórczość. Oto na tle niezmienną się od wielu dni i tygodni ściany szpitalnego pokoju pojawia się kolorowa postać, z czerwonym nosem i mnóstwem, cytowanych na zamówienie piosenek, przyśpiewek, dowcipów. To, co duchowe w człowieku, odzyskuje należną sobie rangę, życie wytryska ponownie z wielką energią.

Książka Przemysława Grzybowskiego pokazuje, obok wielu ważnych rzeczy związanych z praktyką wspierania chorych dzieci, także wielkość i godność pedagogiki. Pedagogika, która często w opiniach przedstawicieli innych dyscyplin naukowych jest prezentowana jako nauka mało „naukowa”, ujawnia w takich projektach badawczych jak *Doktor klaun* swoją wielką żywotność i swój głęboko humanistyczny wymiar. Słynny amerykański psycholog i filozof, William James, w pierwszym akapicie swojego wykładu do studentów pt. *Dobra Nowina o odprężeniu* stwierdził, że wielu ludzi zwraca się z wielkimi oczekiwaniami do psychologii i aby te oczekiwania zostały spełnione, musi ona pokazać, że przynosi pozytywne owoce w pedagogii i terapii (James, 2010). Podobne słowa możemy wypowiedzieć odnośnie do pedagogiki. Takie projekty jak *Doktor klaun* świadczą, że pedagogika przynosi bardzo pozytywne owoce zarówno w praktyce wychowania, jak i terapii.

BIBLIOGRAFIA

- Bergson, H. (1924/2010). *Śmiech: esej o komizmie* (S. Cichowicz, Tłum.). Kraków: KR.
- Foucart, J. (2004). *Sociologie de la souffrance*. Bruxelles: De Boeck.
- Grzybowski, P. (2012). *Doktor klaun! Terapia śmiechem, wolontariat, edukacja międzykulturowa*. Kraków: Wydawnictwo Impuls.
- James, W. (2010). *Życie i ideały* (P. Kostyło, Tłum.). Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

BOOK REVIEW: DOKTOR KLAUN! TERAPIA ŚMIECHEM, WOLONTARIAT, EDUKACJA MIĘDZYKULTUROWA BY PRZEMYSŁAW GRZYBOWSKI (KRAKÓW: IMPULS, 2012), PP. 472